

Cao Bá Quát (1809? -1855) tự Chu Thôn sinh tại Phú Thôn, Gia Lâm, Hà Nội, một gia đình nòi n Quê Oai trong cuộc kháng nghĩa chống triều đình thời Tự Đức... Tự Đức tru di ba họ Cao Bá Quát, thu hẹp tiêu hủy văn chương ông. Nhưng ông được lòng dân bởi: một truyện thuyết ca ngợi tài thơ, lòng dũng cảm, trí thông minh và tinh thần thương dân yêu nước của ông. Tác phẩm của ông còn được lưu đến nay là 1353 bài thơ, 21 bài văn xuôi, một số bài ca trù và khá nhiều câu đối.

Thập tử luân giao cứu cù kim (Mười năm giao thiệp tìm gươm báu) Nhứt sinh đề thi bá mai hoa (Một đời chỉ cúi trước hoa mai) Đôi câu đối ý đã thâm tóm khá đầy đủ hoài bão và phẩm chất Cao Bá Quát. Lúc trẻ Cao Bá Quát cũng như trăm nghìn số tử khác mong học giỏi đỗ cao để giúp đời. Trong thơ thấy rõ cái hăng hái tình yêu Trên đường công danh đã mấy ai nhân/ Mũi nhọn nhọn nhọn ta cũng đi đây. Nhưng cũng như ra ngay trong cơn hăng hái trên đường đi thi ý cái khí phách khác thường của ông: Sóng biển trào lên như đầu bấc lô nô Gió

giống d đánh chìm c nh ng chi c thuy n to Ch p gi t s m ran ai n y đ u xanh m t, Gi a c nh, con chim h i âu v n nh n nh Sau này trong truy n thuy t v Cao nhi u giai tho i cũng v nên s bình th n c a ông gi a gian lao nh h i âu gi a bão: M t chi c cùm lim chân có đ / Ba vòng xích s t b c thì v ng. Khí phách y b t ngu n t ch t tâm h n c a Cao Bá Quát. Tâm h n y cao r ng. Qua núi Đ c Thúi: Ta mu n trèo lên đ nh núi cao ng t kia/ Hát vang lên đ g i t m lòng vào mây n c. Tâm h n y giàu năng l c bên trong, ch p nh n cái khó c a đ ng đ i: Bãi cát dài, bãi cát dài! B c m t b c l i nh lúi m t b c. Trong tình c nh oan kh c b giam c m, tra t n ch vì t i s a vào bài thi cho m t thí sinh có tài vô ý ph m tr ng quy, ông t nh táo và can đ m coi vi c mình làm là vi c thi n, mà vi c thi n thì hoàn c nh nào cũng nên làm. Ông coi công lý th i y nh cái máy làm nh c ng i (Bài th t cái cùm). Ông nhìn th ng vào chi c roi da đang qu t nhoang nhoáng vào ng i mình, ông t nó và t chính tâm tr ng mình, nh m t cu c đ s c. Cái vi c t chính xác v i các chi ti t nghiêm nh cho th y ai v ng h n ai: Roi qu t nhoang nhoáng bay đi li ng l i nh ánh ch p. Lúc gi lên nh hai con thu ng lu ng qu t vào b ao l Lúc ng ng nh n c l nh đ vào n i n c s i (...) n i góc dài nh ng gi t s ng trong cũng vì ta mà bay lên Roi song r xu ng thoi không hăng nh tr c n a Ch p tay đ ng, ru t m m qu n l i nh cu n vào ngón tay đ c. Ông nhìn sông dài nh l i i ki m đ ng gi a tr i xanh. Ông h i hoa sen ng i có h ng b ng m t r u c a ta không? Ông th y núi nh chi c chén xà c c a khách say. Khí phách, tài t nh Cao Bá Quát l i là ng i th m thi t tình c m, đ c bi t tình c m gia đình. Ông có nh ng câu th th ng v th ng con tình c m chân th c, ngôn ng m c m c, hình nh ông không mu n v đ p c a tài th làm m đi nét th c c a c m xúc. M t s truy n thuy t mu n nh n m nh khí phách Cao Bá Quát đã mô t ông có tính cách ngang tàng khinh b c, coi nh tình c m, e không đúng. Cao Bá Quát khí phách nh ng đ c m, đó là s phong phú c a tâm h n ông. Th ng xót ng i thân và th ng xót m i ng i nghèo kh , b c hi p. Hãy nghe ông m i m t ng i đối cùng ăn Than ôi hãy ng ng l / M t b a ta t m m i/ Đ i ng i nh quán tr / Ung dung nào m y ai/ Thông th đ ng nu t v i/ No đ h i ng i. Cao Bá Quát đã th y ngu n g c n i kh y, không đ nói th ng ra, nh ng ông đã tìm cách nói: Nghe nói xe R ng v a ng t i Cung vua s n đó l i cung vua Tâm s nhà nho Cao Bá Quát r i b i: Tâm s và tóc có chi ph i so sánh v n dài/ Đ n lúc đã r i b i thì cùng r i b i nh nhau. R i b i vì ái qu c thì không th trung quân. Cu i đ i, nh ng bài th Cao Bá Quát càng n ng tr u n i tâm. Không ch bu n th ng, mà có bu n th ng cũng không ch vì thân danh mình l n đ n. Hoài bão c a con ng i m t đ i ch cú tr c hoa mai r ng xa h n nhi u. Tr c c nh đ i ngang trái y ông không th làm t m bia không ch , (Th s hà kham m t t bi). Ông ph i có thái đ , nh ng thái đ y không th nói trong th . Ông nh cái h t sen ôm t m lòng đ ng ng t ch mình mình bi t (Liên t h u tâm tri đ c kh). Đêm xuân đ c sách mà nh đ i tho i v i ng i x a (Bùi ngùi xuân này ng i đ i di n v i ng i x a) mà nh giao l u v i vũ tr (Đ i có ng i không ng / Trên có vì sao mu n r i). Trong bài Ti n Nguy n Trúc Khê ra nh n ch c t i ph Th ng Tín, ý chí hành đ ng c a Cao Bá Quát đã rõ, sau khi nh c đ n Chu An, Nguy n Trãi, ông vi t: Khách nam nhi ch ng vì th thái Đem thân ra đ l y c ng th ng Năm 1853 Cao Bá Quát đã tr thành m t trong nh ng ng i lãnh đ o c a cu c kh i nghĩa M L ng. B i c nh l ch s ch a đ chín đ cu c kh i nghĩa thành công. Nh ng Cao Bá Quát đã tr thành hình t ng sáng chói c a l p nhà th ho t đ ng, t th mà thành chi n s , l y máu đ di n t cao nh t c m xúc c a chính mình.